

משפחה בהפרעה: אבות שבניהם אוהדים קבוצת כדורגל שונה משלהם

אילן תמיר

תקציר

אף שאהדת הספורט היא אחת התופעות החברתיות הרחבות והמשמעותיות ביותר בחיים המודרניים, מחקרים מעטים בחנו את מקורות האהדה של ילדים לקבוצות ספורט (Gardikiotis, 2014). ייתכן כי הסיבה לכך טמונה בהנחה שמקור האהדה המרכזי הוא כמעט מובן מאליה – האב, ואכן, הספרות הדגישה שוב ושוב את תפקידה של המשפחה ואת תפקידו של האב בפרט בעיצוב ההזדהות של הילדים עם קבוצת ספורט (James, 2010; Spaaij & Anderson, 2001). לצד מרכיבים חברתיים ופסיכולוגיים נוספים. המחקר הנוכחי ביקש לבחון דווקא את המשמעות של מקרים יוצאי דופן, שבהם הבן אינו ממשיך את דרכו של האב ובוחר לאהוד קבוצת כדורגל שונה. מכיוון שהחריג יכול פעמים רבות להבליט את מה שנתפס כמובן מאליה (Holton, 2010), ההנחה היא כי באמצעות המחקר אפשר יהיה ללמוד את המשמעות העמוקה של אהדת קבוצת ספורט, שנתפסה עד כה כדבר מובן מאליה. באמצעות ראיונות עומק עם אבות שילדיהם בחרו לאהוד קבוצת כדורגל שונה, מצביע המחקר על ארבעה מישורים אפשריים של פגיעה באבות: פגיעה במורשת המשפחתית, פגיעה במורשת הקבוצתית-מקצועית, פגיעה במורשת הגברית ופגיעה במורשת הדתית. הקונפליקט בין האב ובנו משקף את העוצמה של הקשר המשמעותי בין האהוד לקבוצתו, ובמידה רבה גם את הציפיות המגדריות – שממשיכות להוות מרכיב משמעותי בעולם הספורט.

מילות מפתח: ספורט, כדורגל, אוהדים, מסורת, משפחה, אבהות

רקע תיאורטי

ספורט, אהדה וגבריות

אהדת הספורט היא אחת התופעות החברתיות הבולטות והמשמעותיות בחברה המודרנית (Dwyer & Drayer, 2010). היא סוחפת מיליוני אנשים ברחבי העולם ומייצרת מחויבות יוצאת דופן, ממש במונחים של אמונה דתית (Tamir, 2018). מובן כי קיימות רמות שונות של אהדה, וחוקרים רבים אכן סיווגו אוהדים על בסיס רמת ההזדהות שלהם עם הקבוצה (Giulianotti, 2002; Billings, Butterworth & Turman, 2012; Onwumechili, 2018; Van Driel, 2018; Gantz & Lewis, 2018).

בעוד שבקצה אחד של הסקלה נמצאים אוהדים המגלים עניין כללי במועדון ועוקבים אחר תוצאותיו – לרוב באופן מתווך, בקצה השני שלה נמצאים האוהדים "האמיתיים", אשר רואים את עצמם ממש כ"חיילים" של המועדון (Onwumechili, 2018, p. 113). עבורם הקבוצה אף פעם אינה "רק קבוצה" והמשחק אף פעם אינו "רק משחק". הספורט בכלל והקבוצה בפרט

מייצגים עבורם ערכים עמוקים ומגדירים בצורה מוחשית את הזהות שלהם. מכיוון שכך, מקובל לטעון כי הקבוצה היא אחד הדברים היציבים בחייו של אוהד. יתרה מכך, במקרה של קונפליקט מול זהויות אחרות, רוב האוהדים אף יעדיפו את הקבוצה (Ben-Porat, 2010).

העיצוב של אהדת הספורט הוא פועל יוצא של שורת גורמים אינדיבידואליים, פסיכולוגיים וחוויתיים, אשר מתכתבים או מתעמתים זה עם זה (Tinon, Sinclair & Kolyperas, 2017). חוקרים נוספים (Spaaij & Anderdon, 2010) הדגישו, בנוסף, את ההיבטים החברתיים-תרבותיים המעצבים את ההזדהות עם קבוצת ספורט. סוכני הקבוצות הראשוניים (הורים, חברים וכו'), המשניים (כמו תקשורת ההמונים) ומעגלים חברתיים רחבים יותר (כמו היבטים מגדריים, אתניים וגיאוגרפיים), מכתיבים בסופו של דבר את הבחירה ואת רמת ההזדהות של הילדים עם קבוצת ספורט.

ובתוך כל זאת, דמות האב היא הגורם המשמעותי ביותר בעיצובו של האוהד (James, 2001; Fredricks & Eccles, 2005). ילדים רבים ממשיכים את האהדה לקבוצה של אביהם (Spaaij & Anderson, 2010), ובמובן הזה הקבוצה מהווה ממש סממן להמשכיות משפחתית. בין השאר מכיוון שהספורט מאפשר לבני המשפחה לבלות יחד בצפייה משותפת וליצור אינטראקציות רגשיות משותפות ואינטימיות (Tinon, Sinclair & Kolyperas, 2002; Tapp & Clowes, 2002; 2017).

חשוב לציין כי למרות תהליכי פמיניזציה משמעותיים בספורט ובאהדת הספורט, הגבריות עודנה מרכיב מרכזי בפרופיל של אוהד הכדורגל הקלאסי (Ben-Porat, 2010). הגבריות ההגמונית בעולם המערבי מובנית ומונצחת באמצעות הספורט (Jeanes & Magee, 2011), ובהתאם – הצפייה החברתית מאבות היא להפגין מעורבות ספורטבית בחיי הילדים (Kay, 2009). ואכן, האב הוא זה שמלכתחילה חושף ברוב הזמן את הילדים לספורט, בעיקר את הבנים, על ידי שיחות, דוגמה אישית או צפייה משותפת בספורט באמצעי התקשורת (Spaaij & Anderson, 2010).

מבחינה היסטורית סיפק הספורט לאבות אפשרות להתערב בחיי הילדים בלי לאתגר את התפיסות המגדריות המסורתיות (Coakley, 2006). הצפייה המשותפת, המשחק והאימון של הילדים אף אפשרו לאב המשפחה לשמור על דמות הגיבור (Gavanas, 2003) ולייצר סגנון אבהות ייחודי (Fathering through sport (Kay, 2009, p. 121). הסטריאוטיפ המגדרי, המקשר את הספורט עם הגברים במשפחה, מקבל בהקשר הזה משנה תוקף (James, 2001). מאוחר יותר נכנסים כאמור גם סוכני קבוצות נוספים (Crawford, 2005), כמו חברים ואמצעי תקשורת, אבל היכולת שלהם להסיט את הילד מקבוצתו כבר קטנה הרבה יותר. מרבית המחקרים שעסקו בקשר שבין משפחה וספורט, התמקדו בעיקר בדחיפה שמעניקים הורים לילדיהם להשתתף ולהצליח בספורט (Trussell & Shaw, 2012; Elliott & Drummond, 2017; Stefansen, 2018) והאהדה נלקחה כמעט כשושלת מובנת מאליה.

יחסי אבות ובנים

מטבע הדברים, מערכות היחסים של הורים וילדים מתחילה ביחסי תלות של הילד בהורה המבוגר ומתפתחת מאוחר יותר לדיאלוג (Aquilino, 1997). בזמן שהילדים טרם עיצבו את

הזהות האינדיבידואלית שלהם, ההורים מחנכים ומגדירים את הסטנדרטים של ההתנהגות שאותם היו רוצים שהילדים יפנימו. ברור שככל שהילדים גדלים, התחרות על הגדרת הערכים מתרחבת לסוכני חברות נוספים, ובשלבים מסוימים – כמו הנעורים – הערכים של ההורים אף נתקלים לא פעם בדחייה ובהתנגדות גלויה מצד ילדיהם (Kuczynski & Parkin, 2007). עם זאת, למרות ריבוי סוכני החברות, ההורים נחשבים לרוב לגורם המשמעותי והמשפיע ביותר על צעירים (Grønhoj & Thøgersen, 2009), וכאשר מתקיימת חפיפה בין ערכי ההורים והילדים, מתרחשת העברה בין-דורית (Intergenerational transfer). מחקרים מצאו כי העברה כזו מתרחשת במרחבים מסוימים – לדוגמה, בסביבה הדתית – יותר מאשר במרחבים אחרים (Argyle & Beit-Hallahmi, 2014).

למרות הבדלים תרבותיים ומעמדיים, אפשר לקבוע כי תפקיד האב ומושג האבהות באופן כללי השתנו משמעותית בעשורים האחרונים. כיום אבות מבלים זמן רב יותר עם ילדיהם ומשתתפים באופן משמעותי יותר במטלות הבית ובתהליך גידול הילדים. מחקרים מלמדים כי מעבר לתרומה המשפחתית הרחבה, יש בכך גם כדי להועיל לאבות עצמם – שמגלים ביטחון, סיפוק רב ולחץ פסיכולוגי מופחת כתוצאה מהמעורבות הגוברת שלהם בחיי ילדיהם (Daly, Ashbourne & Brown, 2009). בתוך זאת, הקשר המיוחד בין האב ובנו שריר וקיים (Long, Fish, Scheffler & Hanert, 2014).

באינטראקציות רבות ובתהליכי חיקוי מגוונים לומדים בנים מאבותיהם מהם הסטנדרטים הנכונים להבניית הגבריות. מכיוון שהגבריות ההגמונית מוגדרת בחלקה על ידי מעורבות ספורטיבית (Bucher, 2014), הופכת הזירה הספורטיבית למרחב בילוי מועדף עבור אבות ובנים. אבות רבים רואים בספורט הזדמנות מצוינת לבלות עם הילדים ולחנך אותם, דרך הספורט, לערכים רצויים (Harrington, 2009). ההצלחה של הילדים, בעיקר הבנים, בזירה הספורטיבית, מסייעת לא פעם לאבות בהגדרה ובביסוס הזהות הגברית שלהם (Jeanes & Magee, 2011).

מתודולוגיה

על רקע מקומה של קבוצת הכדורגל בהגדרת הזהות של האוהד, בדינמיקה המשפחתית ובעיקר ביחסים שבין האב ובנו, מבקש המחקר הנוכחי לבחון את המשמעויות שמעניקים אבות לבחירה של בניהם לאוהד קבוצת כדורגל שונה מזו שהם אוהדים. המחקר אינו דן בסיבות של הבן לבחירת הקבוצה השונה, אלא מתמקד בפרספקטיבה של האב ומנסה להבין את המשמעויות העמוקות – מנקודת מבטו ומנקודת מבט חברתית רחבה יותר – לבחירה של הבן. לצורך המחקר הנוכחי רואיינו 22 אבות שאחד מבניהם אוהד קבוצת כדורגל שונה משלהם. כל אחד מהאבות נשאל לגבי התחושות שלו כלפי הבחירה של הבן, ההשלכות של הבחירה, התגובות של הסביבה ועוד. על מנת להבטיח פרק זמן מספק לניתוק המורשת של האב ולהבטיח שלא מדובר באנקדוטה או בחוויה חולפת, אוכלוסיית המחקר כללה רק אבות לבנים שאוהדים קבוצה שונה במשך יותר מעשר שנים. בהתאם, הגיל הממוצע של האבות היה 45 (הצעיר ביותר היה בן 38) וגילם הממוצע של הבנים היה 18 (הצעיר ביותר היה בן 16). לארבעה מהמרוואיינים יש כבר נכדים. כלומר, לבנים עצמם, שבחרו בקבוצת כדורגל שונה, יש ילדים, שמהווים למעשה דור שני למורשת החדשה.

מכיוון שהתופעה אינה נפוצה במיוחד, לא היה פשוט לאתר משפחות חצויות מבחינת האהדה הספורטיבית. המרואיינים נאספו באמצעות "דגימת כדור שלג" (Snowball sampling) (Goodman, 1961), לאחר איתור ראשוני ברשות החברתיות. האבות שרואינו אוהדים מילדותם קבוצות כדורגל שונות מאזורים שונים בישראל ומייצגים מגוון רחב של קבוצות הכדורגל בישראל.

המחקר נערך באמצעות ראיונות עומק חצי מובנים, כחלק משיטת המחקר האיכותנית. הראיונות נועדו לספק מידע מעמיק על החוויה של המשתתפים ועל נקודת מבטם לסיטואציה. כל המרואיינים נשאלו סט שאלות זהות, אולם בהתאם להתפתחות הריאיון עצמו נשאלו האבות שאלות המשך נוספות (Ayres, 2008). הראיונות נערכו בביתם של המרואיינים, פנים אל פנים, הוקלטו ולאחר מכן תומללו.

ניתוח הראיונות נועד לאתר קטגוריות משותפות (Turner, 2010) בהתייחסות של האבות למציאות שבה ילדיהם אינם אוהדים את קבוצת הכדורגל שהם עצמם אוהדים מילדותם. בכך מבקש המחקר האיכותני לחשוף את המשמעות העמוקה של חוויית האבות, מתוך עמדה פרשנית כלפי דברי המרואיינים (Jones, 2015).

דיון

בבסיס הדברים עולה בצורה ברורה כי אבות שילדיהם בחרו לאהוד קבוצת כדורגל שונה מזו שהם אוהדים ומלווים כבר שנים, הגדירו את המציאות במונחים של "בעיה". מבחינתם, העובדה שבנם הגדיר את עצמו כאוהד של קבוצה אחרת אינה שולית כלל ועיקר, ועל כן בשלב מסוים כולם ביקשו להתמודד עם הבעיה ולשנות את רוע הגזרה. מהמחקר עולה כי רוב הילדים בחרו בקבוצה שונה מסיבות חברתיות או מקצועיות. כלומר, עבור חלקם הסביבה החברתית – בעיקר החברים בבתי הספר – הייתה הגורם המרכזי לבחירת קבוצה שונה לאהדה. עבור ילדים אחרים, ההצלחה של קבוצת כדורגל מסוימת, או לחלופין הכישלונות של קבוצת הכדורגל "המשפחתית", היו הגורם לבחירת קבוצה שונה. ברור כי במקרים רבים היה גם קשר בין שני הגורמים. הנוכחות המוגברת של התקשורת בחיי הילדים רק האיצה את התהליך ואפשרה להם לעקוב אחרי הקבוצה החדשה ולהתעמק בה ללא תיווך של האב (Crawford, 2005). כך או אחרת, לאחר ניסיונות רבים של האב להחזיר את בנו "הביתה" ולאחר שתקוותיו ש"זהו רק מצב זמני" התפוגגו, השתמשו אבות רבים בביטוי "אובדן".

ההתייחסות למצב זה כאל אובדן אינה מקרית; עבור האבות מדובר במצב של קונפליקט אמיתי, ממש במונחים של דיסוננס קוגניטיבי (Festinger, 1957). מדובר בהתנגשות בין ערכים, אהבות וביטויים אותנטיים של זהות. מהצד האחד הבן – המסמל את המשכה של השושלת המשפחתית, ומהצד האחר הקבוצה – המייצגת מרכיבים עמוקים נוספים בזהותו של האב. אולם במקרה הזה אין אפשרות, לכאורה, להנמיך אחד מהערכים, להתעלם או להימנע ממנו, ועל כן התחושות אינן פשוטות עבור האבות.

ניתוח ראיונות העומק עם האבות שבניהם בחרו לאהוד קבוצה אחרת מלמד כי האכזבה שלהם מהמצב משתרעת על ארבעה מישורים: פגיעה במורשת המשפחתית, פגיעה במורשת הקבוצתית-מקצועית, פגיעה במורשת הגברית ופגיעה במורשת הדתית.

פגיעה משפחתית

הקבוצה, שעוברת ברוב המקרים מאב לבנו (Spaaij & Anderson, 2010), מהווה פעמים רבות סממן מוחשי להמשכיות משפחתית. כפי שהאב מעניק לבנו את שמו, את מקום מגוריו ופרטים רבים נוספים, כך הוא מעניק לו גם את קבוצת הספורט. חוסר העקביות בהקשר הספורטיבי נתפס בעיני אבות כפגיעה בלכידות המשפחתית ולעיתים אפילו כבושה. כל האבות שרואיינו במחקר הנוכחי הצהירו כי הם אוהדים את אותה הקבוצה שאביהם אהד. פירוש הדבר הוא שבנם ניתן חוליה בשושלת המשפחתית.

כשעשיתי ילדים חשבתי שבעזרת השם הם יהיו אוהדים של מכבי חיפה. כמו אבא שלי, האחים שלי וכמוני. שהשושלת שלי תמשיך פה. לא יכול להסביר לך כמה זה מוזר וצורם שהבן שלי לא ירוק. אנשים לא מאמינים לי.

מבחינתי לא הייתה שאלה. עשיתי הכול כדי שהוא יהיה אוהד מכבי. מגיל קטן אני מכניס בו את הנושא הזה. בגדים וציוד כמו של אחיו. תמיד בצבע הנכון. בדיוק כמו שאבא שלי עשה איתי. לא ברור לי איך, אבל הוא היחיד במשפחה שלובש אדום. שואלים אותי אם אני בטוח שזה הבן שלי.

תבין. אם עושים לי צילום, רואים שהדם שלי צהוב [צבע החולצות של קבוצת הכדורגל]. כולנו ככה. הוא הכבשה השחורה שלנו במשפחה. אבא שלי עדיין לא מאמין שזה קרה לנו.

אבות נוספים הדגישו כי ניתוק השושלת הספורטיבית פגע באינטימיות המשפחתית וביכולת לבלות יחד עם הבן או עם המשפחה בסופי השבוע, שבהם – בעיקר – נערכים משחקי הכדורגל.

אין לך מושג כמה הייתי רוצה לשבת עם שניהם [שני הבנים] לראות כדורגל יחד, לשבת לפני או אחרי המשחק ולחלוק רגשות. זה לא שאני אוהב את אחד יותר מהשני, אבל בקטע הספורטיבי, זה הרס לנו את החוויה המשפחתית, אתה מבין?

כשאני הייתי ילד, ישבתי כל שבת עם אבא שלי ושמענו "שירים ושערים" [תוכנית סיקור משחקי ליגת הכדורגל בישראל] ברדיו. כל השבוע חיכינו לזה. לא יודע למי זה עשה טוב יותר. לי או לאבא שלי, אבל בטוח שזה חיזק את הקשר שלנו. עם טל [הבן] אין לי רגעים כאלה בגלל הסיפור הזה.

במקום לבלות יחד יש לנו פתאום תחושה של אי נעימות ומתח. זה פשוט מבאס. אנחנו באר שבעים במקור ונוסעים למשחקים בדרום. לנסוע בלי ילד אחד זה חור. חבל שזה ככה.

כלומר, הכדורגל – מעבר למורשת ולנוסטלגיה המשפחתית – מהווה גם עוגן מרכזי בבניית היחסים בין האב ובנו. החלל שנוצר, כפועל יוצא מהבחירה הספורטיבית של הבן, פוגע באינטראקציות המשפחתיות.

פגיעה קבוצתית

קבוצות אוהדים מגדירות את עצמן לא אחת כ"משפחה גדולה" (Ben-Porat, 2010) בעלת מכנה משותף רחב ועמוק. מכיוון שהקבוצה נמצאת במצב של עימות מובנה ותמידי עם קבוצות אחרות, הרי שלעוצמת המשפחה הגדולה – שנמדדת פעמים רבות במונחי גודל – יש משמעות רבה. ההשוואה בין עולם הספורט והעולם הצבאי מוכרת היטב בספרות (Terret & Mangan, 2013), ובמובן הזה, קהלי האוהדים משולים לחיילים שנלחמים בשם המועדון מול צבאות אוהדים אחרים (Onwumechili, 2018). במהלך הראיונות הזכירו אבות את האכזבה שהם חשים לנוכח אובדן "חייל נוסף", שיכול וצריך היה להתגייס לקבוצה.

הקבוצה הפסידה אוהד. לכאורה זה שטויות. כולל בן אדם אחד. אבל תכלס, גם לאוהד הזה יהיו ילדים בעזרת השם וגם להם יהיו ילדים. תעשה חשבון ותבין שזה יכול להיות הפסד אמיתי של הקבוצה לאורך זמן.

תראה, אנחנו לא סתם אוהדים. אנחנו מה שנקרא אוהדי נשמה. באים לכל משחק. מעודדים, שרים. הכול. יש לקבוצה הרבה אוהדים אבל בטח לא הרבה כמונו. בקטע הזה אין לי ספק שיש כאן פספוס. הבן שלי היום כותב שירים למכבי. אתה מבין איזה כישרון פספסנו בהפועל?

בעידן של גלובליזציה ומסחור, סמלי ספורט רבים הולכים ונשחקים. קבוצות קהילתיות, מקומיות וקטנות, שהיו בעבר חלק מרכזי בנוף הכדורגל הישראלי, נשחקו ופינו אט-אט את מקומן מהמרחב, בחלקן לחלוטין (Ben-Porat, 2012). עבור חלק מהאבות שאוהדים קבוצות שנחשבות קטנות, האובדן של אהדת הבן נתפס ממש כסממן למצבה של הקבוצה, ולעיתים אף כאיום ממשי וקיומי עליה.

זה ממש לא מצחיק. אנחנו באמת קבוצה של השכונה. אני אגיד את זה אחרת. כל מה שנשאר מהשכונה של פעם זאת הקבוצה. ברגע שהילדים לא ממשיכים איתנו, אתה יכול לבד להבין מה יישאר מהקבוצה עוד כמה שנים.

אין קבוצה בלי אוהדים. עלינו גם ככה צוחקים שאפשר להביא את כולנו למשחקי חוץ במונית. כל ילד היום הופך להיות אוהד של ברצלונה או השד יודע איזה קבוצה אחרת בעולם. אז מי יישאר לנו?

פגיעה בגבריות

על אף תהליכי פמיניזציה עמוקים, שבאים לידי ביטוי בשיעורן ההולך וגובר של נשים במגרשי הספורט, הזירה הספורטיבית עדיין נתפסת, בהכללה, כמרחב גברי במהותו (Tamir, Yarchi & Galily, 2017). האחריות על הפעילות הספורטיבית נופלת על כתפיו של האב (Kay, 2009) ובהתאם גם קיימת ציפייה שהבנים – יותר מאשר הבנות – יהיו חלק מההתרחשות. בנים נתפסים לא אחת כהרחבת הגבריות של אבותיהם. הם עצמם הופכים לנקודת התייחסות וקנה מידה לרמת הגבריות של האבות (Bucher, 2014). יתרה מכך, המעורבות הספורטיבית של הילדים ומידת ההצלחה שלהם בספורט חשובה אף היא להגדרת הגבריות (Jeanes & Magee, 2011). לכן, הנטישה של קבוצה האב יכולה להיחשב לכישלון בחינוך, ולא פחות חשוב – לכישלון גברי. האבא נתפס כמי שאינו חזק דיו ללמד את הבן שלו איך מתנהגים – כמי שלא לקח אותו מספיק למגרשי הכדורגל כשהיה צעיר. במילים אחרות, האב לא הפעיל את ארגז הכלים הגברי שלו על מנת לעצב את דמות האוהד של בנו כפי שמצופה ממנו.

בחבר'ה שלי לא מפסיקים להסתלבט עליי. זה כאילו לא עמדתי במשימה שלי עד הסוף. אולי הייתי צריך להיות יותר תקין או יותר נחוש כשהיה [הילד] קטן.

לא אגיד לך שאין לי מחשבות שאולי אני פישלתי פה. כולם גם אומרים לי את זה. אולי לא עשיתי פה את התפקיד שלי כאבא והשארתי את הספורט לחברים שלו. עם הקטנים יותר זה כבר לא קרה... אני בהחלט חושב שזה תפקיד של האבא.

הזירה (כדורגל) שבה גברים יכולים לזכות בהכרה בגבריותם (Clayton & Harris, 2004), הופכת למעשה, במקרה הזה, למרחב שבו גבריותם מוטלת בספק. במידה מסוימת התחושות שתיארו האבות כלפי המציאות המשפחתית הספורטיבית מזכירות תיאורים של אבות כלפי חווית היציאה מהארון של בניהם (Rosky, 2008). הניתוק של השושלת הספורטיבית – בדומה ליציאה מהארון – נתפס לעיתים כאשמה של האב ואפילו מהווה הצהרה על פגם בגבריותו. מבחינתי ברור שהייתי מעדיף שהוא לא יהיה אוהד כדורגל בכלל ורק שלא יהיה אוהד שלהם. היום אנשים התרגלו, אבל בהתחלה אפילו התביישתי לספר. אני חושב שגם אותו זה די הביך. מודה שהייתה לי כל הזמן תחושה שאפשר לשנות את האהדה שלו. חשבתי שאם אדחוף לו את הקבוצה בכוח, נגיד נראה הרבה משחקים ביחד, נדבר על זה כל הזמן, הוא יחזור לעצמו. כנראה שלא. זה כבר מאוחר מדי. אולי הייתי צריך להתחיל עם כל זה הרבה יותר מוקדם. מכיוון שהצלחה בספורט מיוחסת כאמור לרוב לאב (Coakley, 2006), אפשר להבין שכישלון בתחום הזה נתפס אף הוא כעניין גברי.

פגיעה דתית

הספורט, והכדורגל באופן מיוחד, נותר אחד המרחבים הבודדים בחיים המודרניים שבהם יכול אדם לחוות תחושה מתמשכת של שייכות קהילתית (Davis, 2015). המפגש ההמוני של הקהל במגרש על בסיס קבוע, הסמלים והטקסים המשותפים, מטען הרגשות המשותף, מייצרים

חווייה קולקטיבית יוצאת דופן. מהמקום הזה, בעיקר, מגיעה ההשוואה המוכרת בין הספורט והדת (Bain-Selbo & Sapp, 2016). המקום המרכזי – בשתי הזירות – של הרגש הקהילתי ושל מערכות הסמלים והריטואלים, הופך את האכזבה של האב מאהדת הקבוצה של בנו לחסך עמוק יותר.

החיבור של האוהד לקבוצתו הוא הרבה מעבר לעניין מקצועי או רציונלי. ואן דריאל, גנץ ולואיס (Van Driel, Gantz & Lewis, 2018) מציינים כחלק מהגדרת האוהד את המשיכה הרגשית של האוהד לקבוצה ואת ההזדהות והאחוזה שלו עם חברים נוספים בקהילה. כשאלו פני הדברים, אפשר אולי להבין מדוע סמלים של קבוצה מתחרה בתוך ביתו של האב צורמים לו כל כך, עד כי אבות התייחסו לנוכחותם ממש במונחים של קודש וחול.

אני לא יכול להיכנס לחדר שלו ולראות את הצבעים האלה. הוא תולה דגלים אדומים וכאלה. זה מטריף אותי. בחיים לא הי לי צבע אדום בבית. בחיים. כלום.

כשהוא רוצה לעצבן אותי, הוא זורק עליי את הצעיף שלו. אני מעיף את זה מעליי כמו אש. אני מרגיש כאילו משהו זר נוגע בגוף שלי. זה כמו איזה כאב. לכלוך. באמת.

מבחינתי, זה קו אדום. אמרתי לו שכל הצעצועים והחולצות של הקבוצה שלו נשארים בחדר שלו. לא מתאים שזה יסתובב פה בבית. כמו שאני לא מתגרה באדם מאמין עם אוכל לא כשר, אני מצפה שישמרו על המרחב שלי נקי מכל השטויות האלה.

חלק מהאבות התלוננו על כך שהבחירה הספורטיבית של הבן פוגעת ברוח המשפחתית וביכולת לקיים את הטקסים והריטואלים המצופים מחברי הקהילה.

זה קטע, כי בגלל העניין הזה עם הספורט, אנחנו לא מסונכרנים. התרגשות שלי, כאילו הימים החגיגיים, זה לא הימים שלו. לפעמים אני לא מבין את מצבי הרוח שלו, כי הקבוצות שלנו משחקות בכלל בימים אחרים. כאילו אנחנו חוגגים חגים לא מתוזמנים.

לפעמים הוא מסתובב בבית ושם את השירים שלהם [קבוצת הכדורגל שהבן אוהד]. זה כל כך מוזר לי. כי בדמיון שלי, אנחנו אמורים להריץ את השירים האלה יחד.

ההקבלות שעשו האבות לעולם הדתי, אינן מקריות. הטקסים והריטואלים של אוהדי הספורט מייחדים אותם ומהווים הוכחת נאמנות לקבוצה, בדומה לפרקטיקות דתיות. עבור אבות, הניתוק הספורטיבי של הבן אינו עניין טכני קר. כשם שאבא ובן הולכים יחד לבית כנסת, מתפללים יחד ואינם מתפצלים בכניסה, כך הייתה גם הציפייה שלהם מהזירה הספורטיבית.

סיכום

הביטוי Like father like son טבוע עמוק בתודעה הספורטיבית (Spaaij & Anderson, 2010), מכיוון שאהדת הספורט נתפסת כעניין משפחתי – לרוב גברי – שעובר בירושה. הספרות בנושא תמימת דעים לגבי אחריותו של האב לפעילות הספורטיבית המשפחתית ובאופן נקודתי לגבי חשיבותו בנוגע לאהדת הקבוצה (Spaaij & Anderson, 2010).

המחקר הנוכחי ביקש לבחון דווקא את המשמעות של מקרים יוצאי דופן, שבהם הבן אינו ממשיך את דרכו של האב, ובוחר לאהוד קבוצת כדורגל שונה. מכיוון שהחריג יכול פעמים רבות להבליט את מה שנתפס כמובן מאליו (Holton, 2010), ההנחה היא כי באמצעות המחקר אפשר יהיה ללמוד לעומק את המשמעות העמוקה של אהדת קבוצת ספורט, שנתפסה עד כה כדבר מובן מאליו.

ממצאי המחקר מלמדים על מקומה ועל משמעותה העמוקה של אהדת הקבוצה, כפי שזה משתקף ביחס של אבות לבנים שאינם ממשיכים את האהדה לאותה הקבוצה שאוהד האב. מן המחקר עולה כי הפגיעה של האבות לנוכח הבחירה של הבן מתרחשת בארבעה ממדים מרכזיים: במישור המשפחתי, הקבוצה עוברת מדור לדור ומלווה את המשפחה במשך שנים. אהדת הבן למעשה מנתקת את השושלת המשפחתית, מוחקת את המורשת שלה ופוגעת בבילוי המשפחתי ובדינמיקה שלה; במישור המקצועי חשים אבות כי הקבוצה איבדה אוהדים פוטנציאליים ובמקרים מסוימים אף נמצאת בסכנה קיומית ללא דור האוהדים הצעיר; במישור הגברי תופסים אבות את הניתוק של הבן ככישלון בתפקידם כאבות. בעיני אחרים, בעיקר גברים, מרגישים האבות שהם נחשדים בכך שלא מילאו את חובתם הגברית בליווי הספורטיבי הנכון של בנם; ובמישור הדתי מרגישים אבות כי סמלי הקבוצה החדשה של הבן והטקסים שאליהם הוא שותף כעת, מחללים את הקדושה הספורטיבית בבית ואינם מאפשרים למשפחה לקיים פולחן אחיד ומשותף. במילים אחרות, הקונפליקט בין האב ובנו משקף את העוצמה של הקשר המשמעותי בין האוהד וקבוצתו, ובמידה רבה גם את הציפיות המגדריות, שממשיכות להוות מרכיב משמעותי בעולם הספורט.

באופן מפתיע, במהלך הראיונות לא עלתה הזווית הפוליטית באופן מובהק ושיטתי. קבוצות הכדורגל בישראל היו, משך שנים, זרוע ספורטיבית של האידיאולוגיה הפוליטית (Galily, 2007), ואהדה לקבוצה הייתה פועל יוצא של הזהות הפוליטית. תהליכים מגוונים – ובעיקרם הגלובליזציה והמסחור של הספורט – שחקו את הזהות הפוליטית. וכשם ששחקנים החלו לעבור בין קבוצות יריבות, כך, ככל הנראה, ההחלטה של הבן לאהוד קבוצה אחרת לא נתפסה כצעד בעל השלכות פוליטיות. במקרה אחד בלבד, שבו הילד – בשונה מאביו – אוהד את קבוצת הכדורגל בית"ר ירושלים, המזוהה עם הימין הפוליטי בישראל (Ben-Porat, 2001), נשמעה ביקורת אידיאולוגית של האב בכל הנוגע ליחס של הקבוצה למיעוט הערבי בישראל.

ביבליוגרפיה

Aquilino, W. S. (1997). From adolescent to young adult: A prospective study of parent-child relations during the transition to adulthood. *Journal of Marriage and the Family*, 59(3), 670-686.

- Argyle, M., & Beit-Hallahmi, B. (2014). *The psychology of religious behaviour, belief and experience*. London: Routledge.
- Ayres, L. (2008). Semi-structured interview. In L. M. Given (Ed.), *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods* (pp. 810-811). Thousand oaks, CA: Sage.
- Bain-Selbo, E. & Sapp, D. G. (2016). *Understanding sport as a religious phenomenon*. London: Bloomsbury.
- Ben-Porat, A. (2001). Oh, Beitar Jerusalem: The burning bush protest. *The International Journal of the History of Sport*, 18(4), 123-139.
- Ben-Porat, A. (2010). Football fandom: a bounded identification. *Soccer & Society*, 11(3), 277-290.
- Ben-Porat, A. (2012). From community to commodity: the commodification of football in Israel. *Soccer & Society*, 13(3), 443-457.
- Billings, A. C., Butterworth, M. L. & Turman, P. D. (2012). *Communication and sport: Surveying the field*. London: Sage.
- Bucher, J. (2014). "But He Can't Be Gay": The Relationship between Masculinity and Homophobia in Father-Son Relationships. *The Journal of Men's Studies*, 22(3), 222-237.
- Clayton, B., & Harris, J. (2004). Footballers' wives: the role of the soccer player's partner in the construction of idealized masculinity. *Soccer & Society*, 5(3), 317-335.
- Coakley, J. (2006). The good father: Parental expectations and youth sports. *Leisure studies*, 25(2), 153-163.
- Crawford, G. (2004). *Consuming Sport: Fans, sport and culture*. London: Routledge.
- Daly, K. J., Ashbourne, L., & Brown, J. L. (2009). Fathers' perceptions of children's influence: Implications for involvement. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 624(1), 61-77.
- Davis, L. (2015). Football fandom and authenticity: a critical discussion of historical and contemporary perspectives. *Soccer & Society*, 16(2-3), 422-436.
- Dwyer, B. & Drayer, J. (2010). Fantasy sport consumer segmentation: An investigation into the differing consumption modes of fantasy football participants. *Sport marketing quarterly*, 19, 207-216.
- Elliott, S. K., & Drummond, M. J. (2017). Parents in youth sport: what happens after the game? *Sport, Education and Society*, 22(3), 391-406.
- Festinger, L. (1957). *A Theory of Cognitive Dissonance*. Redwood City, CA: Stanford University Press.

- Fredricks, J. A., & Eccles, J. S. (2005). Family socialization, gender, and sport motivation and involvement. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 27(1), 3-31.
- Galily, Y. (2007). Sport, politics and society in Israel: The first fifty-five years. *Israel affairs*, 13(3), 515-528.
- Gardikiotis, A., Tsigilis, N., Theodorakis, N. D., & Kyriakopoulos, P. (2014). Children's sport team identification: Social Psychological processes and developmental perspectives. *International Journal of Sport Management*, 15(1), 105-117.
- Gavanas, A. (2003). *Masculinizing fatherhood*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Giulianotti, R. (2002). Supporters, followers, fans, and flaneurs: A taxonomy of spectator identities in football. *Journal of Sport & Social Issues*, 26(1), 25-46.
- Goodman, L. A. (1961). Snowball sampling. *The Annals of Mathematical Statistics*, 32(1), 148-170.
- Grønhøj, A., & Thøgersen, J. (2009). Like father, like son? Intergenerational transmission of values, attitudes, and behaviours in the environmental domain. *Journal of Environmental Psychology*, 29(4), 414-421.
- Harrington, M. (2009). Sport mad, good dads: Australian fathering through leisure and sport practices. In T. Kay (Ed.), *Fathering through sport and leisure* (pp. 51-72). London: Routledge.
- Holton, R. (2010). The exception proves the rule. *Journal of Political Philosophy*, 18(4), 369-388.
- James, J. D. (2001). The role of cognitive development and socialization in the initial development of team loyalty. *Leisure Sciences*, 23(4), 233-261.
- Jeanes, R., & Magee, J. (2011). Come on my son! Examining fathers, masculinity and 'fathering through football'. *Annals of Leisure Research*, 14(2-3), 273-288.
- Jones, I. (2015). *Research methods for sports studies* (Third edition). New-York: Routledge.
- Kay, T. (2009). Fathers and sons: Being 'father angel'. In T. Kay (Ed.), *Fathering through sport and leisure* (pp. 106-123). London: Routledge.
- Kuczynski, L. & Parkin, M. C. (2007). Agency and bidirectionality in socialization. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp. 259-283). NY: Guilford.

- Long, E. C., Fish, J. N., Scheffler, A., & Hanert, B. (2014). Memorable experiences between fathers and sons: Stories that shape a son's identity and perspective of his father. *The Journal of Men's Studies*, 22(2), 122-139.
- Onwumechili, C. (2018). *Sport communication: An international approach*. London: Routledge.
- Rosky, C. J. (2008). Like father, like son: Homosexuality, parenthood, and the gender of homophobia. *Yale Journal of Law & Feminism*, 20(2), 257-355.
- Spaaij, R., & Anderson, A. (2010). Psychosocial influences on children's identification with sports teams: A case study of Australian Rules football supporters. *Journal of Sociology*, 46(3), 299-315.
- Stefansen, K., Smette, I., & Strandbu, Å. (2018). Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society*, 23(2), 162-172.
- Tamir, I. (2108). Digital video recorder dodgers — Sport-viewing habits in the face of changing media reality. *Time & society*. Published- Online first.
- Tamir, I., Yarchi, M., & Galily, Y. (2017). Women, sport and the media: Key elements at play in the shaping of the practice of women in sports journalism in Israel. *Communications*, 42(4), 441-464.
- Tapp, A. & Clowes, J. (2002). From "carefree casuals" to "professional wanderers" Segmentation possibilities for football supporters. *European Journal of Marketing*, 36(11/12), 1248-1269.
- Terret, T. & Mangan, J. A. (Eds.) (2013). *Sport, militarism and the Great War: Martial manliness and Armageddon*. New-York: Routledge.
- Tinson, J., Sinclair, G. & Kolyperas, D. (2017). Sport fandom and parenthood. *European Sport Management Quarterly*, 17(3), 370-391.
- Trussell, D. E. & Shaw, S. M. (2012). Organized youth sport and parenting in public and private spaces. *Leisure Sciences*, 34(5), 377-394.
- Turner, D. W. (2010). Qualitative interview design: A practical guide for novice investigators. *The qualitative report*, 15(3), 754-760.
- Van Driel, I. I., Gantz, W., & Lewis, N. (2018). Unpacking What It Means to Be - or Not Be - A Fan. *Communication & Sport*, Published - Online first.